

УДК 025.4.01:004.65

Тетяна Медвідь,

мол. наук. співроб. відділу систематизації НБУВ

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ: ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ЗМІСТУ ТА РОЗПОДІЛУ ЗА ГАЛУЗЯМИ ЗНАНЬ

У статті представлено диспетчеризацію як процес здійснення компетентного забезпечення уніфікації та оптимізації проведення бібліотечно-інформаційної роботи. Проаналізовано всі компоненти-складники процесу диспетчеризації електронних ресурсів і визначено, що це формальна й смислова підготовка документів до процесу систематизації.

Ключові слова: диспетчеризація, електронні ресурси, документ.

В умовах сучасного динамічного розвитку суспільства інформація стає таким стратегічним ресурсом, як і традиційні матеріальні й енергетичні ресурси. Найбільший економічний і соціальний успіх сьогодні очікує ті країни, які активно використовують сучасні засоби комп'ютерних комунікацій і мереж, інформаційних технологій і систем керування інформаційними ресурсами. Актуальність цієї публікації зумовлена тим, що становлення сучасного інформаційного суспільства неможливе без використання інформаційних ресурсів в електронному вигляді. Переведені в електронну форму й зібрані в загальну систему інформаційні ресурси набувають більш високого рівня, за якого реалізується збереження, організація і поширення різнобічної інформації, забезпечуючи тим самим широке її поширення й ефективне використання.

Мета дослідження: показати процес диспетчеризації як один з компонентів оптимізації проведення бібліотечно-інформаційної роботи та проаналізувати всі можливі види процесу диспетчеризації електронних інформаційних ресурсів.

Об'єктом дослідження цієї публікації є електронні інформаційні ресурси в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ).

Предмет дослідження – диспетчеризація електронних ресурсів у процесі їх систематизації.

Електронні інформаційні ресурси – це нематеріальні ресурси, створені на основі організаційного оформлення сукупності відомостей, зібрані,

опрацьовані, зберігаються й передаються за допомогою електронних, програмних і мережевих засобів, функціонують у режимі онлайн і використовуються для підвищення ефективності управління в усіх сферах життєдіяльності суспільства [4, с. 189]. Формування національних інформаційних ресурсів у всіх розвинутих країнах розпочиналося в книгозбірнях – найдавніших суспільних інститутах, що здійснюють кумуляцію, збереження й використання документованих знань. Такий підхід дав змогу цим країнам у стислі терміни з незначними витратами досягти вагомих результатів, оскільки забезпечив включення накопичених упродовж століть бібліотечних фондів у нову інформаційну інфраструктуру суспільства. Сьогодні її розвиток здійснюється в напрямі реалізації так званої інформаційної супермагістралі, у межах якої провідні книгозбірні світу мають трансформуватися в «бібліотеки без стін» [5, с. 3–4].

В Україні існує Національна система електронних бібліотек, метою створення якої було досягнення абсолютно нового рівня якості обслуговування, повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб суспільства. На сьогодні основним завданням національних бібліотек є істотне збільшення частки електронних інформаційних ресурсів у загальному інформаційному просторі, їх популяризація, підсилення впливу цих ресурсів на різноманітні сфери суспільства. Водночас варто зазначити, що ключовим завданням Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського завжди було і є оперативне забезпечення доступу до інформації і знань усіх категорій користувачів, як реальних, так і віртуальних, відповідно до їхніх інформаційних запитів, на різних носіях: паперовому, магнітному, цифровому тощо [1, с. 7–8]. Саме з такою метою в НБУВ створено спеціальний відділ – відділ формування й обліку електронних інформаційних ресурсів. Діяльність відділу спрямовано на формування електронних ресурсів, поповнення зібрання мережевих документів новими матеріалами, їх опрацювання та облік, організацію пошукового апарату з накопиченими інформаційними ресурсами [3].

Слід зазначити, що швидкість пошуку електронних інформаційних ресурсів на сайті електронної бібліотеки безпосередньо залежить від правильності упорядкування їх за видами документів, розділами знань та іншими ознаками. Це все значно сприяє оперативності пошуку необхідних для користування електронних документів. Значну роль у цьому процесі відіграє диспетчеризація проходження цих документів, яка є первинним етапом підготовки електронних інформаційних ресурсів до аналітико-синтетичної обробки, тобто систематизації.

Диспетчеризація (англ. *dispatch* – швидко виконувати) – процес центра-

лізованого оперативного контролю, керування, координації будь-якого процесу з використанням оперативної передачі інформації між об'єктом диспетчеризації і пунктом керування [2, с. 30]. Диспетчеризація проходження електронних інформаційних ресурсів являє собою аналіз змісту документів, розподіл їх за першим знаком «Рубризатора НБУВ», тобто за розділами знань, а в окремих випадках і за підрозділами, якщо в цьому є потреба. Наприклад, розділ «З Енергетика. Радіоелектроніка» потребує розподілу на такі підрозділи: «32 Електроенергетика. Електротехніка», «33 Теплоенергетика. Теплотехніка», «397 Інформаційна та обчислювальна техніка». Також певного розподілу на підрозділи потребують розділи «В Фізико-математичні науки», «У Економіка. Економічні науки», «Ч Культура. Наука. Освіта» та ін.

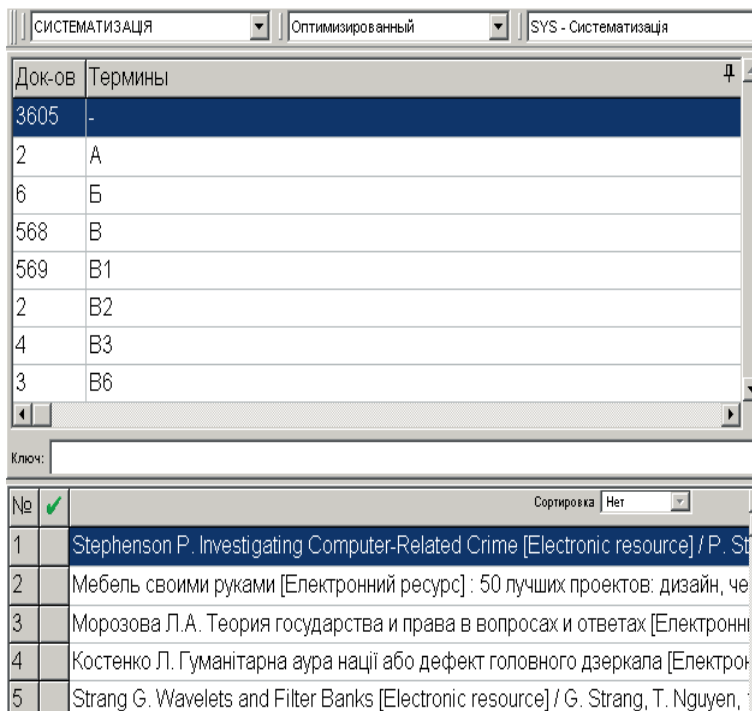

Рис. 1. Місцезнаходження електронних інформаційних ресурсів

Процес диспетчеризації починається саме з того етапу, коли після

опрацювання електронних документів відділом формування і обліку електронних інформаційних ресурсів вони з'являються в пошуковому вікні під назвою «Систематизація». Це електронні ресурси, які потребують опрацювання у відділі систематизації, тобто визначення і занесення до описів документів відповідних індексів «Рубрикатора НБУВ». У загальному переліку незаіндексованих документів окремим масивом збираються надходження, які ще не пройшли етапу диспетчерського оброблення (вони не мають позначення розділу знань) (див. рис. 1).

Під час ретельного вивчення та аналізування змісту кожного електронного документа необхідно приділяти велику увагу не тільки анотації і ключовим словам, наданим у бібліографічному описі, а й повному тексту. Це необхідно для того, щоб правильно визначити розділ знань, тим самим прискоривши обробку документа.

Умовно процес диспетчеризації електронних інформаційних ресурсів можна поділити на декілька видів. Перший вид – коли зміст документа є цілком зрозумілим, тобто не виникає ніяких питань щодо належності цього інформаційного ресурсу певному розділу знань. У такому випадку на екрані в стрічці «Розділ знань» вибирається одна літера, якою позначено відповідний розділ знань.

Название элемента	№	Значение
621: РУБР. НБУВ	1	
60: Розділ знань	1	X

РУБРИКАТОР / Технология / Добавочные /

Полное описание | [Связанные док-ты ...](#)

*Локальний (чит. зали НБУВ)
наукове видання*

Брзбан, Г.
Французское административное право / Г. Брзбан. – Пер. с франц. – М.: Прогресс, 1988. – 488 с.
 законодaвство -- держaвне упрaвління -- викoнaвчa діяльнiсть

 [Текст у форматі PDF 3.11 МБ](#)

Анотація:
 Фундаментальное исследование известного французского ученого— видного специалиста в области теории и практики административного права. Книга содержит большой фактический материал. Рекомендуется юристам, специалистам в области управления, студентам и аспирантам юридических вузов, всем, интересующимся вопросами административного права.

Матвієнко І. М. : 07.05.2012

Рис. 2. Вибір одного розділу знань

Наприклад, маємо опис документа:

Брэбан, Г.

Французское административное право / Г. Брэбан. – Пер. с франц. – М.: Прогресс. 1988. – 488 с.

Оскільки в документі йдеться про правові науки, вибираємо для нього літеру X, якою позначається розділ знань «X Держава і право. Юридичні науки» (див. рис. 2). Варто зазначити, що саме цей вид диспетчеризації проходження документів є одним з найпростіших, оскільки не потребує великих затрат часу.

Наступним видом диспетчеризації електронних інформаційних ресурсів є смислова обробка таких документів, які можна віднести до двох або й більше галузей знань. Порівняно з першим видом диспетчеризації, такі документи потребують детальнішого вивчення їх змісту. Спрямування диспетчером документа для систематизування одразу в декілька розділів знань сприяє прискореній обробці електронних інформаційних ресурсів систематизаторами. Диспетчеризація таких видів документів – це вибір у стрічці «Розділ знань» двох або більше літер. Розглянемо приклад (див. рис. 3).

Якбачимо з опису, у цьому збірнику йдеться про проблеми, які розглядають дві взаємопов'язані дисципліни. Ці дисципліни належать до двох зовсім різних розділів знань: «Ю Філософські науки. Психологія» (літера Ю) і «Ч Культура. Наука. Освіта» (вибираємо літеру Ч).

Название элемента	№	Значение
621: РУБР. НБУВ	1	
60: Розділ знань	1	Ю
<...>	2	Ч

РУБРИКАТОР / Технологія / Добавочные /

Полное описание | Связанные доку-ты ...

Локальний (чит. зали НБУВ)
зб. статей

Філософські науки. Психологія

Наукові записки. Серія "Психологія і педагогіка". / відп. вип. І.
Д. Пачнічак. – Острог: Острозька академія, 2009.

освіта

Вип. 12 : Тематичний випуск: "Сучасні дослідження когнітивної психології". - 2009. - 244 с. - Текст у форматі PDF 1.44 МБ

Анотація:
У збірнику висвітлені актуальні проблеми, пошуки і знахідки в різних сферах теорії і практики психолого-педагогічної науки. Зміст збірника торкається багатьох питань загального та спеціального характеру. Рекомендовано науковцям, викладачам, учителям, методистам, студентам та всім, хто зацікавлений в освітніх проблемах.

Белова Я. В. : 09.04.2012

Рис. 3. Вибір двох розділів знань

Третім видом диспетчеризації електронних інформаційних ресурсів є такий, при якому розподіл за першим знаком «Рубрикатора НБУВ» є не достатнім. Це стосується випадків, коли в межах одного розділу знань працюють два або більше спеціалістів. Наприклад, розділ «У Економіка. Економічні науки» доводиться розподіляти за підрозділами: «У01 Теоретична економіка. Основи економічної теорії. Політекономія. Економікс», «У9 Економіка окремих країн»; розділ «Ч Культура. Наука. Освіта» необхідно розподіляти за підрозділами «Ч2 Наука», «Ч7 Культура», «Ч73 Бібліотечна справа» тощо. У цьому разі потрібно визначати ще й першу цифру після літери, тобто підрозділ. Розглянемо приклад на рис. 4:

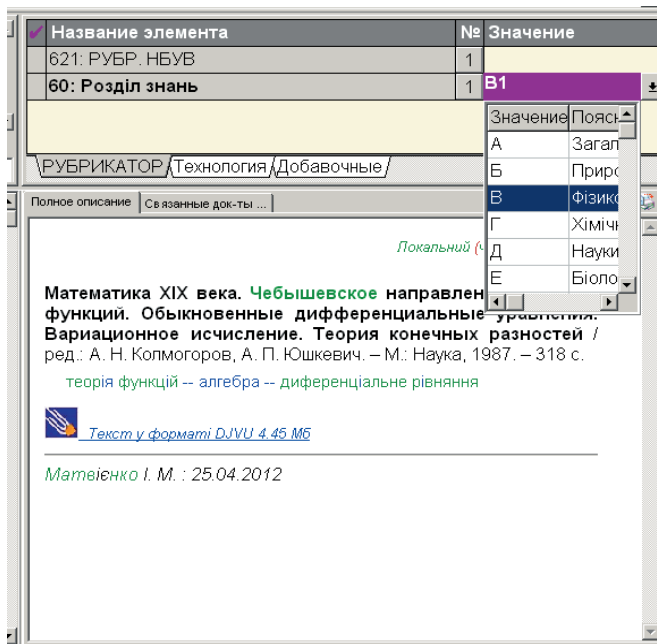

Рис. 4. Вибір підрозділу в конкретному розділі знань

Оскільки розділ «В Фізико-математичні науки» розподілено між двома фахівцями, доцільніше одразу відправляти документ тому фахівцю, який працює у підрозділі «B1 Математика». Таким чином, систематизаторам, які працюють у різних підрозділах одного розділу, не доводиться переглядати весь масив необроблених документів цього розділу.

Характерною рисою такого виду диспетчеризації електронних інформаційних ресурсів є можливість точнішої і прискореної смислової обробки документа та підготовка його до безпосереднього процесу систематизації.

Таким чином, диспетчеризація проходження електронних інформаційних ресурсів – це формальна й смислова підготовка електронних документів до процесу систематизації, головною метою якої є розподіл ресурсів за певними розділами або підрозділами знань. Оскільки наявність великої кількості інформації, представленої у вигляді електронних інформаційних ресурсів, на сьогодні породжує необхідність її упорядкування, систематизації і, що найголовніше, створення безперешкодного доступу до цієї інформації, саме диспетчеризація електронних інформаційних ресурсів відіграє важливу роль у вищевказаних процесах, забезпечуючи централізований контроль й оперативне регулювання розподілу електронних документів, організовуючи тим самим своєчасне їх опрацювання на етапі систематизації.

Формування, збереження і використання електронних інформаційних ресурсів, надання інтерактивних послуг – це процеси, забезпечення яких сьогодні стає важливішим напрямом діяльності бібліотеки, а ключовим елементом у всіх цих процесах і є диспетчеризація електронних інформаційних ресурсів.

Список використаної літератури

1. *Каліберда Н. Ю.* Забезпечення доступу до інформації: сучасні інформаційні технології / Н. Ю. Каліберда // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* – К., 2007. – Вип. 19. – С. 7–12.

2. *Орєшина Н. В.* Диспетчеризація проходження документів у процесі їх систематизації: практичні аспекти / Н. В. Орєшина, Т. С. Медвідь // *Бібл. вісн.* – 2012. – № 2. – С. 30–34.

3. Положення про Відділ формування і обліку електронних інформаційних ресурсів – К., 2010. – 5 с.

4. *Самохіна Н. В.* Інформаційні ресурси та електронні пристрої у бібліотечній діяльності / Н. В. Самохіна // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* – К., 2011. – Вип. 29. – С. 184–190.

5. *Чекмарьов А. О.* Національна система електронних бібліотек / А. О. Чекмарьов, Л. Й. Костенко, Т. П. Павлуша / *НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського.* – К., 1998. – 50 с.